

ESEU

Despre sfârșitul viclean al istoriei și al rațiunii

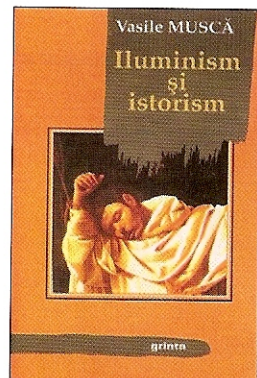
Vasile Muscă
Iluminism și istorism
Editura Grinta, 2008

Profesorul Vasile Muscă a publicat recent o colecție de studii de istoria filozofiei cu un conținut aparent eclectic, în care meditează asupra unor teme de filozofie greacă și germană: *Iluminism și istorism*. Volumul reunește șapte studii în care autorul compară de fiecare dată câte ceva, dar refuză o prefață care să dea în vileag unitatea ascunsă a volumului. Cu toate acestea, text după text, el presară indiciile unei unități care se lasă descoperită după o lectură atentă a cărții. Un studiu care compară teoriile salvării în neoplatonism și creștinism, unul care evocă nașterea iluminismului în paralel cu filozofia istorismului german, unul dedicat revistei *Athenäum* și grupării sale intelectuale *versus* conștiința istorică a epocii germane și, între altele, un studiu care compară voința de putere cu voința de sistem la Nietzsche. Însă toate aceste meditații par să graviteze în jurul uneia singure, și anume un studiu care ia drept temă proprie anecdota privitoare la intrarea lui Napoleon în Jena și reacția lui Hegel. Fără să fie vorba de o certă atestare istorică, cu atât mai mult cu cât simbolul întrece plauzibilitatea evenimentului și pare să țină mai degrabă de o hagiografie a istoricilor filozofiei, se spune că Hegel, aflat la ultimele pagini ale *Fenomenologiei spiritului*, la auzul salvelor de tun care însoțeau intrarea împăratului în Jena, s-ar fi ridicat deranjat de la masă și ar fi contemplat pentru câteva clipe ceea ce el pretindea că ar fi ipostaza certă a spiritului universal ajuns la automanifestarea absolută în istorie. Urmîndu-l aici pe Alexandre Kojève, profesorul Muscă reflectează la condițiile de posibilitate ale momentului în care *acțiunea*, cînd

și-a consumat întreaga materie asupra căreia putea să se exercite, întîlnește *gîndirea* aflată, la rîndul ei, în situația de a fi obținut actualizarea întregii forme de care este capabilă. Coincidența celor două puncte de maxim ale acțiunii și ale gîndirii suspendă, în viziune strict hegeliană, posibilitatea unei istorii născute din căutarea și neîntîlnirea celor doi actori care se caută unul pe altul, forțînd astfel motoarele a tot ceea ce se întîmplă.

Ajunși astfel într-un punct consistent al întîlnirii, putem și noi dialoga cu celelalte studii ale volumului. Creștinismul și neoplatonismul par să joace, pe rînd, rolul acțiunii și al contemplației ce nu se întîlnesc, istorismul german se contrapune iluminismului pe considerente asemănătoare și evocă aceeași aproximare a unei neîmpliniri fecunde. Mai mult, chiar episodul raportului nietzschean dintre voința de sistem și voința de putere pare a se putea subsuma aceleiași teme. Dar la Hegel există ceva nou (care pune în centrul cărții lui Vasile Muscă tocmai studiul despre filozoful german), și anume faptul că Hegel e primul care înțelege că, în această întîlnire, *rațiunea e vicleană*, că natura ei face ca tocmai acolo unde refuzăm mai consistent contemplația cu natura descărnată a obiectelor ei inteligibile, acolo o regăsim mai tare, pentru că tocmai acolo unde resimțim acțiunea noastră drept o excepție mai personală de la mersul firesc al istoriei universale, tocmai acolo ea se trăiește pe sine mai plener și ne preface în instrumentele ei. Or, cînd întîlnirea dintre rațiune și acțiune se produce, se suspendă fiindcă nu mai are pe cine să înșele. Iar profesorul Muscă remarcă, cu adevărată generozitate intelectuală, că tocmai aici, cînd istoria modernității se suspendă, începe adevărata epocă a rațiunii. Nu o spune, dar mă lasă să înțeleg că raționamentul lui Hegel ar putea fi răsturnat și reformulat: există și o vicleanie a acțiunii, care face ca tocmai atunci cînd rațiunea crede că poate spune despre sine că a încheiat orice proces al ei și a înghițit întreaga acțiune cu concretul ei, acțiunea însăși să oblige gîndirea la deschiderea și istorisirea propriei naturi, menite să facă de acum, harnică la rîndul ei, istorie.

Alexander Baumgarten

25 lei